

Benet sant (Núrsia?, Úmbria s V — Montecassino, Laci d 547)

Abat, fundador de monestirs i organitzador de la vida monàstica a Occident. Ben jove es retirà a fer vida eremítica en una cova de Subiaco. Elegit abat de Vicovaro, el seu renom li atragué nombrosos deixebles. Emigrà amb uns quants deixebles a Montecassino, on fundà un monestir més important, potser entorn del 530. Una germana seva, Escolàstica, dirigí un monestir femení no gaire lluny del seu. Un monestir a Terracina i potser un altre a Roma (Laterà?) seguiren els anteriors. Per tal d'organitzar-los escriví una regla, la regla de sant Benet, codi fonamental de vida monàstica benedictina. L'única biografia antiga que hom coneix de Benet és la que li dedicà el papa Gregori I en el llibre segon dels *Diàlegs*. Sembla que morí un 21 de març (diada que hom en celebra la festa) cap a mitjan s VI. El 1958 Benet fou declarat pare d'Europa i patró d'Occident.

benedictí *CRIST*

Monjo que segueix la regla de **sant Benet**. Benet de Núrsia no fundà cap orde, sinó alguns monestirs, que desaparegueren amb la invasió longobarda d'Itàlia al segle VI. La seva regla fou una de les moltes de què els abats prenen normes de vida monàstica. A Montecassino fou introduïda de nou, vers el 720, pel seu restaurador Petronax. Unificades les observances monàstiques per decisió de Carlemany, Lluís el Piadós, en el capitular promulgat a Aquisgrà el 817, la imposà a tots els monjos de l'imperi, i des d'aleshores hom pot començar a parlar d'un vague orde benedictí. La influència reformadora de Cluny fou decisiva per a l'Església Catòlica als ss X i XI. A partir d'aquest moment sorgiren noves reformes, com la gregoriana al segle XI, la de Sant Víctor de Marsella, la de Robert de Molesmes i de sant Bernat o dels cistercencs. La divisió aparentment més forta fou la de **benedictins blancs** (els cistercencs) i **benedictins negres** (la majoria dels altres), segons el color de l'hàbit, la qual pressuposava una diferència més profunda en la interpretació de la regla. A les congregacions recentment aparegudes, se n'afegiren de noves al s XIII (*silvestrins*, *celestins* i *olivetans*), al s XV (*cassinesos* i *observants*) i fins al s XVII (*maurins*). Lleó XIII confederà les noves congregacions amb algunes de les antigues supervivents. El 1893 creà una autoritat suprema, l'abat primat, més d'honor que de jurisdicció. Les congregacions de benedictins confederats són actualment unes vint, de les quals destaquen, entre les antigues, l'*anglesa* (refosa el 1336), la *cassinense* (s XVI), l'*hongaresa* (vers el 1500), l'*helvètica* (1602) i la *bavaresa* (1684); entre les restaurades al s XIX, la *del Brasil* (1827), la *de Solesmes* o *francesa* (1837), l'*americana-nocassinense* (1855), la *de Beuron* (1868), la *sublacense* (1872), la *belga* (1881) i la *de Santa Otília* (1884); i entre les antigues recentment confederades, la dels *olivetans* (1961) i la *de Vallombrosa* (1966). Als Països Catalans l'observança benedictina entrà amb la conquesta cristiana del s IX (monestirs del Pallars i la Ribagorça, del Rosselló, de Girona i de l'Urgell).

Domènec sant (Caleruega, Castella la Vella 1170 — Bolonya 1221)

Religiós i fundador de l'orde **dominicà**, de nom Domingo de Guzmán. Sots-prior del capítol dels canonges regulars d'Osma, féu estada al Llenguadoc amb els legats i predicadors tramesos per Innocenci III per convertir els albigesos. Més tard, decidí de fundar, amb sis companys, una petita comunitat de predicadors a Tolosa. En el primer capítol general de Bolonya (1220) transformà l'orde en mendicant. Fou canonitzat per Gregori IX el 1221. Festa: 18 d'agost.

dominica CATOL

Membre d'un dels ordes religiosos mendicants fundat per sant Domènec a Tolosa (Llenguadoc). L'orde sorgí com a rèplica catòlica al predomini del catarisme albigès, però amb una finalitat clara de predicació universal. Fou aprovada per Folquet, bisbe de Tolosa, el 1215 i confirmada el 1216 per Honori III. Les *Constitutiones* atenyeren la redacció definitiva el 1241, gràcies al mestre Ramon de Penyafort. L'orde fou introduït a Catalunya per Miquel de Fabra (1221), que fundà el convent de Barcelona, seguit pels de Mallorca (1229) i València (1239). Molts dels seus membres exerciren funcions judicials en el tribunal de la inquisició; Ramon de Penyafort, Nicolau Eimeric i l'occità Bernat Gui l'organitzaren jurídicament. En el camp de la teologia exerciren una tasca important de divulgació a partir de les grans figures d'Albert Magne i de Tomàs d'Aquino (*tomisme*). Tingueren una importància especial els estudis generals de l'orde a París, Oxford, Colònia, Bolonya i Montpeller. Els convents dels Països Catalans restaren incorporats a la província dominicana d'Aragó des de la seva constitució, el 1301; s'hi destacaren Vicent Ferrer, Antoni Canals i Pere Martines. L'orde reflectí, tanmateix, ja des del s XIV, la crisi de l'Església i hi hagué una forta flexió en l'observança regular que provocà una reacció minoritària animada per Caterina de Siena i dirigida per Ramon de Càpua, mestre general de l'orde des del 1380. El s XVI fou un període de plenitud dominicana: en l'empresa evangelitzadora d'Amèrica sobresurt la forta personalitat de Bartolomé de Las Casas; en el camp de la teologia, destaquen figures com la de Tommaso De Vio, cardenal Gaetano i les de l'escola salmantina (Francisco de Vitoria, Melchor Cano). Ja al s XVII, tingué lloc l'expandiment missioner a l'Extrem Orient, on diversos dominicans dels Països Catalans sofriren martiri. Figures en uns altres camps són les dels filòsofs Dídac Mas (1608) i Marc Serra (1645), la del teòleg Tomàs de Vallgornera (1675), la dels predicadors Antoni Vicenç Domènec (1607), Pere Joan Guasc (1613), Gabriel Ferrandis (1782) i els mestres generals de l'orde Joan Tomàs de Rocabertí (1670-77), Tomàs Ripoll (1725-47) i Joan Tomàs de Boixadors (1756-77). Les convulsions polítiques d'Europa i d'Amèrica des de la fi del s XVIII i la primera meitat del XIX arruïnaren la vida dominicana. Els dominicans catalans conservaren l'esperit i la finalitat de l'orde a través de les missions d'Extrem Orient i d'Amèrica; entre els qui restaren a Catalunya o hi retornaren després d'uns anys de permanència a Itàlia es destacaren Francesc Coll, fundador de les dominicanes de l'Anunciata. Al s XIX hi hagué una nova florida de la vida dominicana a França, a partir del predicador Henri Lacordaire i del biblista Marie-Joseph Lagrange. Els dominicans retornaren a Barcelona el 1889, a València el 1891, i a Mallorca el 1908. Fins avui, els dominicans francesos han continuat essent l'avantguarda intel·lectual de l'orde. Els dominicans són coneguts també com a frares predicadors (*Ordo Fratrum Praedicatorum*, OP); vesteixen tradicionalment hàbit i escapulari blancs i capa negra, amb un cinyell d'on penja el rosari. La branca femenina (monges dominicanes) fou fundada el 1207 pel mateix sant Domènec a Santa Maria de Prolha (Llenguadoc); el 1219 fou fundat un altre monestir a Madrid, i el 1221, a Roma (San Sisto). A mitjan s XIII fou fundat el monestir de Santa Magdalena de València, i el 1351 el de Santa Maria de Montsió de Barcelona. Entre les congregacions femenines cal destacar les dominicanes de la Immaculada Concepció, de l'Anunciata i de la Presentació.

Francesc d'Assís sant (Assís 1182 — 1226)

Místic italià, fundador dels **franciscans**. Fill d'un ric marxant, Pietro Bernardone, i d'una dama provençal, Pica, es dedicà de jove a les armes. Presoner dels senyors de Perusa, caigué malalt després d'alliberat. Aquesta malaltia el canvià. Abandonà la casa paterna (1207) i es reclougué de nou, com a eremita, a Sant Damià. Iniciada la predicació, aplegà aviat un grup de seguidors, els quals reberen, el 1210, l'aprovació d'Innocenci III. Clara d'Assís també el seguí i fundà amb ell, el 1212, les clarisses. El 1219 s'uní a la croada d'Egipte i visità Palestina. De retorn a Itàlia reprengué la predicació i la vida eremítica. La seva figura és peculiar: cantava a les places, predicava als ocells, apaivagava el llop de Gubbio. Francesc restà sempre diaca sense ésser ordenat sacerdot. El 1224, al mont Verna, fou marcat amb els estigmes de la passió de Crist. Tornà a Assís malalt i cec. Abans de morir com-pongué l'himne al germà sol i a la germana aigua. Centrà tota la doctrina evangèlica en la pobresa. Fou canonitzat el 1228 per Gregori IX. Festa: 4 d'octubre.

franciscà CRIST

Membre de l'orde mendicant fundat per sant **Francesc d'Assís** el 1208. Del moviment religiós franciscà sorgiren tres ordes bàsics: l'*orde primer* o OFM (*ordo fratrum minorum*), seguit per tres grans famílies, els anomenats simplement *franciscans* (OFM), els *conventuals* (OFM Con) i els *caputxins* (OFM Cap); l'*orde segon*, seguit per diverses classes de religioses, especialment les clarisses i concepcio-nistes; i el *tercer orde*, seguit per seglars d'ambdós sexes, coneguts com a *terciarís franciscans*, i també per diversos religiosos i religioses terciaris de moltes congregacions. L'orde franciscà fou fundat per Francesc d'Assís a partir del 1209. Tanmateix, a la mort de Francesc, el 1226, s'iniciaren escissions dins l'orde per la manera d'entendre la pobresa. Amb el s XIV començà una certa decadència, seguida ben aviat d'una aparició de tendències diverses dins l'orde; la primera fou la dels observants regulars, apareguda a Itàlia el 1334 amb Giovanni della Valle i que es difongué a uns altres països; moviments semblants sorgiren a França, al convent de Mirabeau (1388-90), i a Castella, el 1392. Des del s XVI començà un segon període en la història dels franciscans. Els **frares menors** o **observants** continuaren vivint poc o molt independents, bé que sota el mateix general. Els descalços de la corona de Castella (1487) ressorgiren com a **pascualins** (de Joan Pascual) i com a **alcantarins** (de Pedro de Alcántara), sota els conventuals i després (1563) sota els observants. Els **recol·lectes**, sorgits el 1502 a la Península Ibèrica, fundaren províncies: a Portugal (1565), aviat units als descalços. Al costat d'aquests sorgiren els **franciscans reformats** per iniciativa d'Esteve Molina i amb l'ajut del general de l'orde (1529). Totes aquestes famílies sofriren les escomeses de la Revolució Francesa i de la crisi del s XIX, fins que Lleó XIII (1895) reuní observants, recol·lectes, descalços i alcantarins sota un sol general, un sol procurador, una sola llei i un sol hàbit amb el nom de **frares menors**. La segona gran branca franciscana separada dels observants el 1517 és la dels **franciscans conventuals**. L'lur general és anomenat *ministre*. El concili tridentí (1563) els concedí de posseir en comú (privilegi tridentí), no en privat. A la corona hispànica, el 1567 els conventuals s'uniren forçadament als observants per ordre de Pius V. A França l'orde subsistí, i el 1771 s'uniren als conventuals diverses províncies dels observants.